FICȚIUNEA CIORAN: UN CAZ DE INTEGRARE?!

MIRCEA A. DIACONU
Universitatea din Suceava, România

Abstract

In his paper, Mircea A. Diaconu focuses on two major concepts related to Cioran's personality and works: integration and alienation. The author states that since the two concepts separately express too little of Cioran's experience of assuming his own identity, the integration is no different than the confirmation of an alienation and vice-versa , as for Cioran the alienation is a way of being himself more acutely. These dialectical factors are studied as they develop in Cioran's works, proving to be express the paradox which marks his entire existence.

ADEVĂRUL. „Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decît în opera sa", susține Cioran, invocîndu-i pe Nietzsche şi pe Flaubert („Mi-e cu neputință să recitesc romanele lui Flaubert; în schimb, scrisorile lui sînt totdeauna vii"). Mai mult, „cărțile sînt accidente, scrisorile – evenimente". Sînt afirmații care depăşesc dintr-un singur punct de vedere discutabilul, acela al existenței lui Cioran însuşi. Chiar cred că *Scrisori*-le *către cei de-acasă*• pot spune esențialul despre autorul lor. Poate şi pentru că, aşa cum precizează Cioran însuşi în *Manie epistolară*, „prefața" volumului, scrisorile dau seama despre „cea mai devastatoare experiență: cea a plictisului […]; plictisul înseamnă să înregistrezi nimicul fiecărei clipe avînd certitudinea că următoarea va fi încă şi mai goală". Prilej pentru noi de a propune deocamdată o introducere la acest Cioran netrucat.

Aşa cum, din nevoia ardentă a consacrării, Cioran disprețuieşte Academia, cu tot ceea ce, trecînd din simbolic în concret, înseamnă ea, tot aşa poartă un război cu Adevărul. Ciudat război, din moment ce, la un alt nivel, el îşi slujeşte inamicul cu orice rînd scris şi, aş spune, cu fiecare respirație. Dar tocmai de aceea, din fidelitate față de prezent, Adevărul i se pare lui Cioran o iluzie sau, cu un cuvînt mai brutal, o minciună. De fapt, i se întîmplă lui Cioran ca orice adevăr să se hrănească din tranzitoriu şi să-şi releve natura iluzorie. Traiectul existenței lui e construit dintr-o serie de palinodii: totul, convingere, credință, idee, atitudine, se

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

transformă în opusul său, dacă nu cumva are înscris din start, în chiar miezul său, reversul ironic.

Să-l preocupe cu adevărat pe Cioran adevărul?! Spune într-o scrisoare din 11 iulie 1972 (438): „Cîteodată mă gîndesc că sînt propriul meu supraviețuitor, că am depăşit de mult felia de timp la care avem dreptul, că sînt un fel de fantoşă *caraghioasă* (ce perfect redă limba noastră nuanțele penibilului!). Şaizeci de ani de frămîntări şi agitație sterilă. Nu am cîtuşi de puțin complexul românesc al dezrădăcinării, dar mă gîndesc uneori că aş fi fost mai aproape de adevăr dacă m-aş fi făcut *cioban* în sat, în loc să mă fițîi prin oraşul ăsta de saltimbaci". De două ori mirare: oraşul de saltimbaci nu-i altul decît Parisul în care a plecat să se salveze de minoratul românesc; cît despre complexul românesc al dezrădăcinării, cum să-l trăiască Cioran?! Şi, totuşi, faptul că-l invocă îl situează în imediata lui proximitate. În fine, probleme deocamdată secundare în demersul nostru care se agață de cuvîntul adevăr. „Mai aproape de adevăr" înseamnă că adevărul, ca instanță absolută, e, de fapt, de nelocuit. Totuşi, cînd foloseşte aici cuvîntul adevăr, scepticul şi „cinicul" Cioran, cel care slujeşte unei libertăți care-ar putea fi numită libertinaj din moment ce lasă impresia că nu presupune nici un fel de angajare, enunță ipoteza unui eşec, a ratării propriei existențe, căci aici nu e vorba de scris. Scrisul devenise el însuşi, în timp, o soluție provizorie şi înşelătoare. Astfel, departe de adevăr, Ciorna îl trăieşte tocmai datorită absenței lui; e unul dintre consecințele nostalgiei. Paradoxul – Cioran e o sumă de paradoxuri – este că, tocmai datorită sentimentului ratării, el are acces la adevărul de care crede că e înstrăinat. Aşa încît, repet, tocmai pentru că nu putea fi decît departe de adevăr, Cioran e, în realitate, în miezul lui, şi ceea ce părea o pierdere e, de fapt, o iluminare.

Oricît de sceptici am fi – Cioran însuşi, un sceptic, face figură de cinic sofist –, problema adevărului îi marchează de la distanță destinul. Îi scrie lui Mircea Eliade prin dec. 1935 (552): „Ai înțeles desigur de mult că sufăr de obsesia esențialului cu conştiința martirizantă a aparențelor. Durîndu-mă aparențele, îmi este imposibil să ies din ele fără să nu descopăr în esențial un vid care nu-mi spune nimic. Şi astfel, nesimțindu-mă în nici un fel bine în lume, port obsesia paradisului ca singură obsesie vitală". Nu-i vorbă, paradisul va fi în permanență (cu cîteva excepții, pasagere) în altă parte, de obicei, în locurile pierdute sau abandonate. Dar, şi spre bătrînețe din ce în ce mai evident, raportul dintre vid şi esențial se

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

schimbă. Mi se pare că Emil Cioran nu va mai descoperi în esențial un vid, ci în vid, un esențial. Fapt care nu atenuează sentimentul eşecului, dar care purifică orice criză teribilă, delirantă, extazică a adevărului. Vidul, esențialul, contemplate acum, nu mai dor; prin conştiința eşecului, disperarea e complementară melancoliei; în tinerețe, era complementară doar anxietății şi extazului. Dostoievskian, Cioran nota în aceeaşi scrisoare către Eliade: „Îmi e imposibil, dragă Mircea, să scriu despre un gînditor pe care-l iubesc, despre o carte citită, despre o întîmplare trăită. Toate nu ajută la nimic. Gîndirea trebuie să fie o goană terapeutică în sens cosmic. Aş vrea să ling toate rănile acestei lumi". În scrisoarea anterioară către acelaşi Eliade (551, 25 decembrie 1935), Cioran pune această nevoie de adevăr (un adevăr al faptei, al construcției în istorie) sub semnul demonicului, al spaimei de eroare: „Poate că sînt singurul dintre prietenii tăi care să înțeleagă accesele tale de furie, dorința de suprimare a continuității vieții, pasiunea unei rupturi. Mi-e frică uneori ca toată tortura să [nu] fie o tentație satanică, o demonie subterană; înțeleg prea bine îngerii şi mi-e teamă să nu fie căderea care mă apropie de ei". Peste ani, cînd eroismul a devenit o amintire, previziunea pare să se fi împlinit. De aceea, îl vede pe Eliade departe de adevăr. Îi scrie lui Arşavir Acterian: „Mircea are imense calități şi multe înzestrări, dar nu cred că ar fi fost un bun călugăr. E prea scriitor, adică ține prea mult la aparențe, cele care sînt însăşi substanța romanului" (23 ianuarie 1981, 472). Despre sine, crede în schimb că ar fi fost un bun sihastru. De fapt, ştie că vocația lui – ratată – era aceea de sihastru, de anonim pierdut în materie, de nu cumva numai în privire. De aici, regretele că nu a ajuns pădurar ori cioban, figuri care-i stîrnesc admirația pentru că sînt opusul sterilității. Nu ce este civilizație, ci ceea ce este istorie suferă de sterilitate. Îl invidiază pe Wolf Aichelburg pentru că mai poate schimba din cînd în cînd, în România fiind, o vorbă „cu cîte-un *cioban*" (516); de asemenea, pe fratele său, că a înotat în Olt (255). De altfel, lui Aurel Cioran îi declară: „În alte condiții m-aş fi putut întoarce la Răşinari, sau mai bine la Şanta, să mă fac pădurar". Tot de aici, din eşecul ipostazei sale esențiale, admirația pentru geniile anonime şi „ratate" istoric, pe care le invocă adesea, sau contemplația a ceea ce există fără conştiință, în afara istoriei şi în afara agitației unui egou. Orice frustrare a eşecului s-a mutat în beția lui. Iată: „Spectacolul mării te îmbogățeşte mai mult decît dacă-l predai pe Buddha" (476). A fost o vreme în care călătoria era un mijloc de vindecare de sine. Îi scrie lui Jeni Acterian: „De un an şi jumătate am călătorit şase luni, pe țărmuri de mări şi pe creste de munți. Nu atît curiozitatea

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

de a vedea, de a şti, de a descoperi, cît dorința de a îneca prin viteză sau oboseală o melancolie a cărei intensitate se ridică la limită de cîte ori sînt atent la mine însumi." (482). Altcîndva, spera să găsească „un remediu împotriva frumuseții, împotriva ispitelor ei distrugătoare", nemaiputînd să suporte „povara priveliştilor" (480). Toate acestea ca vindecare prin exces rimbaldian al disperării. Totuşi, chiar din anii de tinerețe, crede că „În fața splendorii cugetul e o ineleganță" (637). Ce-i drept, o spune într-o scrisoare către Mircea Zapraţan, unul dintre acele genii anonime de care se lasă inspirat. Continuă: „În condițiile fericirii intră, în primul rînd, marea şi femeia. Apoi nihilismul". Tentația anonimatului, ca fugă de istorie şi ca instrument al fericirii, este la Cioran chiar semnul tutelar al adevărului.

Dacă la începuturi frenezia i se datora nevoii de a construi în istorie (de nu cumva chiar istoria), acum el e adînc înrădăcinat în acest sentiment al dezrădăcinării – şi e de presupus că ruptura e înscrisă cumva, de la sine, în chiar manifestările de consacrare, delirante, ale începuturilor. Fața îşi arată astfel reversul. Or, reversul impune că Adevărul pe care îl caută Cioran e legat strictamente de fericirea identificării unui sens. Un sens bănuit la început de drum în Istorie, iar la final, în Neant. Nihilismul cioranian e astfel un prag esențial al Adevărului. Aşa se explică de ce vorbeşte Cioran despre „dulceața nimicului" (un „budism senzual") (22 aprilie 1939, 637), despre „fascinația răului"(6 aprilie 1972, 598) sau despre „resemnarea şi plăcerile ei" (14 aprilie 1976, 609). Aşa cum anonimul are acces la Adevăr, şi cel care abandonează eroicul pentru a trăi voluptatea resemnării se salvează. Destinul lui Cioran vorbeşte, de fapt, despre o altă ipostază a eroicului, mai puțin spectaculoasă, aceea care se hrăneşte din renunțări, din cultivarea deşertăciunii. Cultivarea deşertăciunii? O formă, nu lipsită de cinism, de a înşela istoria. Trebuie să se gloseze pe marginea suspiciunilor proprii asupra cauzelor prime ale scrisului, care – în logică tradițională – ar putea însemna laşitate, lipsă de curaj, neputință. În fine, o ştim prea bine: pe Cioran îl speria în tinerețe anonimatul, absența din istorie. Ajuns în Franța, notează: „La ce îmi serveşte aici c-am publicat cinci cărți în România?" (5 iulie 1946, 6). Lui Mircea Eliade îi scria în 16 sept. 1937: „Şi apoi să ai o conştiință care l-ar intimida pe Buda şi să fii învățător undeva în provincie!" (558). Complexul acesta, al marginii, al absenței din istorie, e copleşitor la Cioran. De aici, disperarea, delirul, acțiunea. Cum să ne explicăm, însă, ruptura, găsirea altei soluții, a altui adevăr, cînd peste ani notează: „Înțeleptul nu-şi ia niciodată viața în serios, nici pe-a lui, nici pe-a altora" (22 mai

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

1967, 74)? Sau: „Am ajuns şi eu în viață, după multe revolte inutile, să mă resemnez, să nu mai iau parte la lucruri şi evenimente, să le privesc” (21 oct. 1948, 18). Mai violent: „Numai mediocrii se realizează” (8 martie 1967, 69).

O temă frecventă la Cioran, aceasta a abandonării în neant. Ce-i drept, la mijloc, o recunoaştem, e şi plăcerea transcrierii din Cioran, care e, în expresie, memorabil. Dar ceea ce contează cu adevărat nu e expresia, ci sensul pe care ea îl instituie. Un sens articulat prin colaje la mare distanță. Ai sentimentul că Cioran scrie tocmai pentru a institui sens, nu pentru „a copia” existență. Dar sensul e de fiecare dată altul. Aşa încît, dincolo de toate acestea, problema cu adevărat elocventă pentru destinul lui Cioran (în consecință, şi pentru scrisul său) e ruptura, metamorfoza, coexistența chiar a ipotezelor care se exclud. Şi Cioran e conştient, prea conştient, de toate acestea. Într-o scrisoare din 6 aprilie 1974 îi spunea lui Noica: „Cum vezi, nu scap de obişnuita mea indecizie, de acea hărțuială a «postulatelor contradictorii», atît de dragi lui Baudelaire” (602). Baudelaire, modernul. În plină modernitate, Cioran îi suportă pe propria piele consecințele. De aceea crede la un moment dat că „Viața-i o comedie sinistră inventată de Diavol” (28 febr. 1949, 20). În timp, atenuează totul preferînd să invoce Ironia. Iată: „Totul în viață e ironie” (23 august 1978, 351). Altundeva, constatînd că „tot omul e lovit în ce are mai scump pe lume” şi că „fiecare îşi ispăşeşte pasiunea capitală”, îi spune lui Noica: „Legea fundamentală a lumii este Ironia” (15 ian. 1975, 606). Preferîndu-i Diavolului Ironia, Cioran glisează dinspre destin spre accident, dinspre eroic spre marginal. În cazul acesta, nici adevărul nu mai poate fi scris cu majusculă. De aici, suma de paradoxuri şi de palinodii care-l construiesc pe Cioran, omul din spatele epistolelor către cei de-acasă.

CORPUL, UMORUL, MELANCOLIA. Fiind prezent, proiectînd-o exclusiv ca prezent, existența se manifestă pentru Cioran ca un echilibru fragil între sens şi corporalitate. Îi citeşte pe Epictet, pe Seneca, în special pe Marc Aureliu („mai folositori la necaz decît Părinții Bisericii” – 515, 6 febr. 1975), dar corpul degradîndu-se este o obsesie greu de amînat. Constată, în aceeaşi scrisoare: „Ce mai îmbătrîneşte omul! Abia datele astea mă readuc la realitate, la evidența execrabilă a vîrstei. Apoi vin la rînd beteşugurile şi umilințele inerente” (515, 6 febr. 1975). Citim în altă scrisoare, din aceeaşi perioadă: „Este, desigur, o nenorocire să mori tînăr; dar e mult mai rău să îmbătrîneşti cunoscînd decăderea fizică, îngroşînd rîndurile

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

acestor deşeuri groteşti, din care n-a mai rămas decît numele" (445 – 14 decembrie 1973). De fapt, boala – semn al prezenței fizice în lume – este un dat fundamental al existenței cioraniene. Cu conştiința că este mereu în prezent – viitorul, într-adevăr, nu există, trecutul devine tot mai copleşitor –, Cioran instituie, în fond, o aporie: o sumă de puncte statice desenează, finalmente, o succesiune, prin urmare o devenire, deci un destin.

Astfel, liberul Cioran nu e deloc un boem trăind la voia întîmplării. Modul în care – cu o laşitate care adesea ar putea fi numită curaj – îşi asumă libertatea merită o analiză minuțioasă. Dar, în prezent fiind, el înşeală tocmai prezentul, căci nu este dispus la nici o angajare față de el. Înspăimîntat că proprietarul ar putea să-l dea afară, îşi reduce existența la acest fapt, orice s-ar spune, derizoriu. De unde altfel o afirmație care ar putea părea dezarmantă: „Mi-am clădit, mai bine zis mi-am întemeiat existența pe o iluzie: chiria pe care o plăteam pînă acum era atît de mică încît nu aveam de ce să-mi fac griji. Dar dacă mîine mi s-ar cere să plătesc o chirie normală, aş fi pierdut" (448 - 6 iunie 1974)? Continuă, peste doar cîteva cuvinte: „Nu ştiu să fac nimic, am trăit totdeauna fără meserie, fără slujbă, fără nici o ocupație serioasă. Am fost liber pînă la neruşinare. Şi asta se plăteşte". De altfel, încă din 1946 îi scria lui Jeni Acterian: „Despre ceea ce *fac* n-am nici o idee. Cred că nu fac nimic. Locuiesc într-o mansardă, mănînc într-o cantină studențească, n-am profesie – şi natural că nu cîştig nimic. Nu pot considera nemiloasă soarta ce mi-a permis să trăiesc pînă la 35 de ani liber şi în marginea societății. Raționamentul meu e simplu: cînd nu va mai merge mă împuşc. Socoteala n-a fost proastă, căci mi-a îngăduit – contrar turmei din jur – să perseverez… în ființă fără teroarea viitorului" (484 – 2 dec. 1946).

Cum plăteşte Cioran o astfel de înstrăinare, nu față de viitor, ci față de propriul prezent?! Prin scris… Punitiv, scrisul însumează melancolia, anxietatea, neliniştea, plictisul. Aşadar, scrisul ca drog: deopotrivă asumare a nimicului şi depăşire a lui. Sau, mai exact, scrisul ca amînare, căci există o „valoare metafizică a lui *farniente*" (435 – 20 nov. 1971), a cărui intuiție un Eliade nu ar fi putut-o avea. Nămolul nimicului adăposteşte astfel un sens. Aş repeta la nesfîrşit o constatare a lui Cioran, adecvată prea bine relației proprii dintre biografie şi scris, chit că ea se referă explicit la relația lui Cioran cu propria-i origine. Iată: „În cele din urmă, sîntem întotdeauna salvați de propriile noastre defecte. Tot a folosit la ceva şi originea mea…" (338 – 2 dec. 1977). Este aici proiectată o întreagă existență întemeiată pe metamorfoză:

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

anonimul se află în miezul lucrurilor, nimicul structurează un sens, boala – şi permanenta ei ameninţare – instituie o poveste. La periferia vieţii sociale, propriul corp devine un tărîm de explorat. În nici un caz Cioran nu va folosi, împotriva propriului corp, pistolul…

Poate să nu surprindă că Cioran este extrem de grijuliu cu cei din jur, aflaţi la distanţă; e uimitor să vezi cît de atent, de precaut, de prevenitor este, însă, cu sine însuşi. Părinţilor le spune adesea să-şi îngrijească sănătatea. „E singurul lucru pozitiv în universul instabil de astăzi" (11 – 7 august 1947). Fratelui îi dă în permanenţă sfaturi. Atît de străin de prezent – şi atît de străin de prezent pentru a nu face din el preludiu al viitorului –, Cioran trăieşte prezentul exclusiv ca manifestare a organicului. Neantului, el îi opune materia unui corp cenzurat de fragilitate, adică fizica. Într-un spaţiu al lipsei de repere, precizia din sfaturile lui Cioran glisează parcă spre oniric şi nu poate fi decît halucinantă – cum se-ntîmplă uneori şi la Caragiale. Îi scrie într-un loc lui Arşavir Acterian: „Ce idee să găteşti în ulei! E dăunător pentru artere, pentru inimă, pentru tot, ca şi untul de altminteri. Eu nu mai suport nici un fel de grăsimi" (447 – 12 aprilie 1974). Oricum, dă sfaturi, vrea să remonteze, crede în responsabilitatea fiinţei. Pentru ceilalţi, e pe punctul să pară un luptător. Nicicum un nihilist. Îi spune fratelui: „Va trebui să-ţi impui o viziune mai senină asupra lucrurilor şi să uiţi trecutul. Nu merită să te frămînţi din cauza unuia sau a altuia" (84 – 31 oct. 1967). Dar să citim alte mesaje de îndrumare: „Dacă dormi prost, te sfătuiesc să faci exerciţii de respiraţie înainte de culcare: în picioare, faci mişcările înotului! Continui mişcarea asta cu braţele pînă ce simţi un fel de apăsare în cap. Alt sfat: nu citi în pat. Eu m-am obişnuit să fac o plimbare în fiecare seară, cu un ceas înainte de culcare. În sfîrşit: ia cît mai puţine somnifere. Eu am abuzat de ele la tinereţe şi ăsta a fost dezastrul vieţii mele" (103 – 7 nov. 1968); sau: „Unde simţi durerea de care te vaiţi? Dacă e la umăr, cum îmi scrie Nuţu, nu e nevralgie, ci reumatism. Nu trebuie să iei aspirină, nici nimic altceva, ci să te frecţionezi cu ceva pe bază de *camfor*" (115 – 14 aprilie 1969). Iată, astfel, nu un specialist în melancolie, ci în bolile trupului, un adevărat medic al lui. Tot lui Aurel Cioran îi scrie, la 4 febr. 1969: „trimite-mi de urgenţă o reţetă pentru trei tuburi de *Influenzinum 7*. Sînt nişte granule homeopatice pentru prevenirea răcelii şi chiar a gripei. Se iau cîte 3 fără apă şi pe stomacul gol, cu o jumătate de oră înainte de micul dejun şi apoi seara, cu două ore după cină. În principiu, un tub pe an este suficient…". Seamănă precizia aceasta în labirintul medicaţiei cu rigoarea indicaţiilor lui Caragiale care, aflat la Berlin, le scria

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

prietenilor cum se pot întîlni, pentru a ajunge împreună la vreun concert. Dar să continuăm cu înregistrarea faptelor şi să citim, aproape integral, o scrisoare, tot către fratele său: „Zilele astea îți trimit patru tuburi de magneziu, şase Trauxène, 2 Laroxyl. Trebuie să fii atent cum le iei, nu trebuie să le combini şi, mai ales, să nu iei multe. Trei Trauxène pe zi, şi, pentru dormit, un Laroxyl din cînd în cînd, cred că e suficient. Încă o dată, nu trebuie exagerat; excesul de medicamente e periculos. Trebuie să-ți menajezi stomacul, ficatul, rinichii şi inima – ele sînt victimele chimioterapiei. Chiar şi tubul magneziu are inconvenientul că provoacă diaree (uşoară). Dacă, dimpotrivă, ai tendințe de constipație, e tocmai bine" (393 – 2 iulie 1980). Despre Cioran ar trebui să se scrie un capitol care să se numească simplu *La medic*. De precizat, însă, din start că nu Cioran este bolnavul (poate el, întrucîtva, închipuit), ci medicul. Tuturor le dă sfaturi. Tuturor le oblojeşte, cu o răbdare de fier, rănile. E agasat numai de români şi uneori de amintiri, dar asta e, deja, altă poveste. Cu cîteva zile înainte precizase: „În legătură cu dificultățile prin care treci, trebuie să ai grijă cu somnul, el este cheia universală. Ar trebui să-ți faci obiceiul să dormi puțin peste zi. Odihna de după-masă e esențială. Eu, cînd mă simt obosit psihic, mă culc la orice oră din zi. Creierul trebuie menajat… şi, încă o dată îți spun, trebuie ferit de soare" (394 – 17 iulie 1980). Nu-i vorbă, tot dînd sfaturi, ajunge în preajma ridicolului. Iată: „Fii atent cu insomniile. Noaptea trecută m-am răsucit în pat fără să pot închide un ochi. Citisem prea mult înainte de culcare! Lipsa de somn e o catastrofă. Singurul lucru care-mi face bine e mersul pe jos. Bicicleta nu este indicată pentru inimă, numai pe drum drept. Nu e bine să urci la deal" (403 – 21 ianuarie 1981). Sfaturi, deci, adresate fratelui…, dar, se subînțelege, pe care le cunoaşte atît de bine pentru că şi le aplică sieşi. Înspăimîntat de bătrînețe, Cioran face totul pentru a ajunge la ea. Totul este la el prudență. „Fiți prudenți!", îndeamnă la un moment dat. Iată: „E bine să mergeți cu bicicleta, dar nu la deal. Cînd drumul urcă, dați-vă jos. Aşa făceam şi eu pe vremea cînd practicam acest sport, foarte sănătos cu condiția să eviți orice exces, mai ales cînd ai o inimă obosită. Fiți prudenți!" (400 – 31 octombrie 1980). În fapt, de la această prudență pînă la laşitate nu-i decît un pas. Poartă o corespondență bogată cu Wolf Aichelburg, căruia-i este prieten. Şi dacă Aurel Cioran semnase în favoarea lui un protest, Cioran n-o face. În fine, numele îi fusese folosit, aşa că precizează: „Semnătura pentru Wolf o să-ți aducă numai neplăceri. Cum ți-am spus şi azi-dimineață la telefon, eu n-am semnat nimic, pentru că nu semnez niciodată nimic. Nu cred în genul ăsta de

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

acțiuni. Nu-i o idee bună" (401 – 22 nov. 1980). În fine, alături, astfel de laşităţi şi curajul de a da sfaturi în situații disperate. Lui Bucur Țincu, căruia i se amputase un picior, îi scrie: „Cred totuşi în continuare că, dacă vei avea răbdare să te vindeci pe de-a-ntregul, ai să-ți regăseşti gustul de viață. Proteza te va ajuta, ai să vezi, să revii la viața de dinainte. Cel mai mare pericol e să dezarmezi, să-ți pierzi curajul" (628 – 1973). Şi ce i se întîmplă acum lui Cioran i se întîmpla şi în tinerețe. Abia ajuns la Paris, în scrie lui Jeni Acterian, pe 28 nov. 1938: „De dimineață pînă seara mă preumblu printre emigranți, neinteresanți şi imbecili, şi zac prin cafenele într-o aiureală acordată la gama demenței. // Cînd te gîndeşti că am ajuns să împiedic pe alții de la sinucidere, deşi eu sînt mai aproape de ea ca oricine – ce zic? – sînt după ea! De n-aş cunoaşte setea infinită de tristețe, de n-aş iubi cu patimă tăvălirea în deznădejde, nu m-aş mai putea suferi şi mi-aş ucide cugetul fără milă şi fără îndurare" (481). În timp, boemia invocată aici e stăpînită chiar de corp. Corpul îl va obliga pe Cioran, neeroicul, să treacă de pe marginea demenței în miezul precauției. De asemenea, să-i vindece pe alții de sinucidere, după ce-şi transformase nefericirea în ispită. La drept vorbind, pînă şi boemul Cioran are precauții nebănuite. Iată: „Continui să mănînc la cantină, fiind mult mai ieftin decît la restaurant. În afară de asta sînt invitat foarte des. N-am slăbit deloc, dar nici nu m-am îngrăşat. În nici un caz n-am de ce să mă plîng. Haine am pentru cîțiva ani; le cumpărasem din prevedere şi nu m-am înşelat" (4 – 15 febru. 1946). Ce-i drept, le scria părinților… De fapt, toate acestea pentru că, „specialist în melancolie", despre care spune adesea, cu modestia orgoliului, că ştie cîte ceva, s-a ridicat deasupra lor. Consecința tot a unei metamorfoze, ori a unei ciudate antinomii. Nu invocase el „postulatele contradictorii" ale lui Baudelaire?! Un astfel de postulat e însuşi faptul că, prin excesul înregistrării formelor, Cioran substituie sau amînă neantul, a cărui mărturie corpul este. Oricum, cu o atitudine care neagă romantismul, nici un fel de dispreț față de corp şi de materie la Cioran. Pentru Cioran nu materia e căzută. Cum e o dovadă a neantului, materia (a se citi corpul) este şi o dovadă a lui Dumnezeu.

Evenimentele şi lucrurile la care Cioran spune că nu mai participă, mulțumindu-se doar să le privească, sînt chiar (de nu cumva mai ales) ale propriului corp. Nimic pare să nu fie mai important decît propria-i sănătate şi decît, prin revers, sentimentul agoniei. Bătrîn „prin vîrstă şi prin beteşuguri", precizează într-un loc: „Uneori îmi spun că tot ce am scris, bun sau rău, nu e decît rezultatul unei sănătăți şubrede" (307 – 18 aug. 1976). E ca şi cum ar spun că opera nu-i

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

mai mult decît consecința unui corp fragil; şi, doar atît fiind, e totul.

Să facem, aşadar, fiziologia acestei stări şi să o explorăm. Scrie Cioran pe 3 nov. 1975: „Necazurile mele cu sănătatea sînt fireşti la vîrsta mea. Am perioade mai bune şi altele mai rele, dar să nu dramatizăm. Duc o viață destul de echilibrată, dureros de lipsită de excese… Singurul lucru care mi-ar face plăcere ar fi un *chief* din cînd în cînd. Dar nu mai beau, doar uneori cîte un pahar de vin" (285). Altfel, cu toată precauția, Cioran se luptă ba cu o gripă („trei săptămîni epuizante" – 389, 25 mai 1980), ba cu inhalațiile („Toată viața am făcut inhalații", spune într-un loc. De aici sfatul către fratele său: „Trebuie să bei multe infuzii, trei sau patru pe zi, de preferință calmante (*ceai de tei* etc.), indispensabile pentru rinichi, ficat, inimă şi stomac. Infuzii nu mai mult de 10 minute, maximum un sfert de oră" – 390, 31 mai 1980), are dureri de cap din pricina unei rinite cronice („Tîrăsc mizeria asta de 70 de ani!" – 403, 21 ianuarie 1981) sau ține regim din cauza unei gastrite cronicizate, de care trage cu o anume pasiune. În fine, totul e praf: „Cum ți-am mai spus – îi scrie lui Arşavir Acterian în 20 nov. 1971 –, starea mea fizică nu e cea a unui patriarh. Mă întrebi de ce sufăr – concret. Capul meu nu e în cea mai bună stare. Creierul resimte o greutate care-mi dă o proastă dispoziție permanentă. O «rinită medicamentoasă» îmi întreține această stare. Am cîte o fişă – ba chiar cîte un dosar – în toate clinicile de oto-rino-laringologie din Paris. Inima îşi face încă datoria, deşi tensiunea nu e foarte bună: mă tratez cu plante, fiindcă am trecut, de nevoie, la homeopatie. Mai jos, o gastrită cronică mă obligă să evit chefurile şi să țin un regim aproape ascetic. Aş putea merge în felul acesta pînă jos, la degetul cel mic de la picior…" (435 – 20 nov. 1971). Peste cinci ani, lucrurile nu stau deloc mai bine: „Tîrăsc după mine o groază de beteşuguri, care uneori se pun de acord, alteori se bat cap în cap. Eu sînt locul de desfăşurare pentru conflictele sau aliațele lor… Precizările sînt de prisos: nici un mădular n-a scăpat neatins… Cum să înduri toate astea fără un pic de umor şi de scepticism?" (459 – 17 august 1976). În fine, prin 1980 îi scris lui Noica: „Resimt tot mai mult povara vîrstei, cu tot ce implică ea: tulburări de memorie, oboseală, agravarea incoerenței… mentale, neputința de a-mi ține promisiunile" (617 – 22 decembrie 1980).

Aşadar, iată fizica: trăind în prezent, Cioran suferă de obsesia propriului corp, pe care îl slujeşte cu pasiune şi devotament. Avantajul pe care el i-l conferă ține de o precaritate din care se nasc limitele. Cioran se retrage în corpul său – protejat asemenea unei case, asemenea unui

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

paradis: dintr-un simplu instrument, sau dintr-un auxiliar al existenței (așa cum ar fi de așteptat), el devine chiar miezul. Sensul existenței lui Cioran este salvarea prin corp și mîntuirea prin limite. Scrisul – consecință poate a sănătății șubrede – nu-i decît o consecință oarecare. De reținut, totuși, umorul, de care se vorbește prea rar în legătură cu Cioran. Prea rar, pentru că el pare incompatibil cu anxietatea, căreia Cioran îi este asociat, și pentru că, de o țesătură prea fină, vizibilă numai din anumite unghiuri, el se ascunde în fante de lumină. Și-apoi, umorul i-ar leza lui Cioran demonismul. Or, datorită conștiinței limitelor, scepticul nu poate fi decît un umorist. Un umorist și un melancolic. De nu cumva, scrisul e mai degrabă consecința și expresia umoristului decît a melancolicului.

Deocamdată, să dăm credit melancolicului. Cioran trăiește o surdă confruntare cu propria-i ereditate. La drept vorbind, nu-i aceasta decît fața, de penumbră, a luptei sale cu originile, pe care și le reneagă; o dispută care se înscrie, crepuscular, în reflexele urii de sine și în neputința fericirii simple, care i se oferă în preajmă. Îi spune fratelui: „La doi kilometri de Șanta, de acest paradis pierdut, în loc să te gîndești la el cu nostalgie, tu îți faci examene de conștiință și-ți denunți «infamiile» pe care nu le-ai comis, acționînd ca un adevărat călău față de tine însuți.” (379 – 27 februarie 1980)”. Or, fratele e în bună măsură el însuși. Îl înțelege atît de bine pentru că se regăsește în el. O spune, de altfel, explicit: „Cunosc și eu oarecum starea asta, dar niciodată nu am împins atît de departe această încrîncenare sinucigașă. Nu te mai urî, nu te mai mai autoacuza de toate relele, de toate ororile”. În paranteză fie zis, dacă Cioran n-a împins atît de departe „încrîncenarea sinucigașă”, asta se va fi întîmplat și datorită umorului, rezervei de detașare, fascinației spectacolului existenței sau poate disprețului (față de sine și față de viață): „Nu poți suporta necazurile decît dacă le tratezi cu un minimum de dispreț. Nimic din ce ni se întîmplă nu merită o nevroză… E un preț prea mare” (378 – 29 ianuarie 1980). O sinucidere, nici atît. Și cine spune asta? Cioran, care declarase că nu poate iubi decît o Românie în delir…

În fine, la mijloc e tot ereditatea: „Toți în familia noastră am avut gustul autotorturii, toți ne-am *frămîntat* pentru tot și nimic” (387 – 17 mai 1980). Crezîndu-se înrădăcinat în prezent, el nu se poate, totuși, sustrage eredității – din care țîșnește nu numai frămîntarea, ci și melancolia. Iată: „Ce e cu tine? Ce mai faci? Te simt mai degrabă sumbru. Ce se întîmplă? Nu trebuie să iei lucrurile prea în serios. A ne face sînge rău: asta e o specialitate a familiei noastre. Cea mai

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

mare nenorocire în viață e să te ataşezi de oameni. Budismul, care te învață cum să te detaşezi, îmi pare cea mai adevărată, cea mai profundă religie" (73 – 8 mai 1967). Fuga de sine ia la Cioran forma detaşării deliberate de ceilalți şi opțiunea budistă. Întrebarea e dacă reuşeşte cu adevărat această operație? Cît de eficientă e înstrăinarea de ceilalți pentru transplantul pe care Cioran şi-l aplică sieşi? Oricum, întreaga viață el îşi doreşte ruptura… Şi-apoi, dă sfaturi, dar suferă, el însuşi, de aceleaşi metehne. Iată: „Familia noastră are un temperament nefericit: punem totul la inimă, ne frămîntăm pentru nimic. Toată viața mea am încercat să devin indiferent şi niciodată n-am reuşit" (378 – 29 ianuarie 1980). Altundeva notează: „Într-adevăr, sînt *unzufrieden*, dar aşa am fost de cînd mă ştiu, ăsta-i un rău de care am suferit toți în familia noastră atît de tulburată şi neliniştită" (77 – 29 iunie 1967). A fi ursuz, adică neprietenos, posac, morocănos, adică, etimologic vorbind, nefericit. E ascunsă în această nefericire o abatere de la sensul comun, poate modern, al fericirii. Îi scrie fratelui: „mă gîndesc adesea la mama noastră, la ceea ce avea ea excepțional, la vioiciunea şi (de ce nu?) orgoliul ei, dar, mai ales, la deliciul şi otrava melancoliei pe care ne-a transmis-o şi nouă" (83 – 17 oct. 1967). Aşadar, deliciul şi otrava melancoliei… Să ne amintim, tot din Cioran, tot din corespondență: „dulceața nimicului", „fascinația răului", „resemnarea şi plăcerile ei". Iată cum nefericirea devine fericire, iată cum a fi ursuz ajunge să însemne restaurarea unei ordini cu sine însuşi. În fond, melancolia – cu dublul său regim – este mitul fondator al proiecției cioraniene despre sine. De aici, importanța pe care Cioran însuşi i-o acordă în corespondență. Astfel, „Înclin să cred că melancolia e tara familiei noastre. Ce poți face împotriva eredității?" (295 – 17 februarie 1976). Apoi: „Melancolia a fost blestemul familiei noastre. Ştiu cîte ceva despre asta" (380 – 8 martie 1980).

Deci, „melancolia, această rană a frumuseții" (456 – 28 nov. 1975). Nu-i decît un vers (posibil) din *Furtuna* lui Shakespeare, în traducerea lui Haig Acterian, pe care – îşi aminteşte Cioran – acesta le-ar fi citit-o, lui şi lui Eliade, într-o casă din str. Cîmpineanu. Ce mult se va fi recunoscut Cioran în el, din moment ce nu l-a uitat! La drept vorbind, un vers care ascunde în metafora lui întreaga experiență a lui Cioran privitoare la melancolie: deopotrivă salvare estetică a suferinței, depăşire a răului prin asumarea lui, iluminare prin durere. Melancolicul se salvează, masochist aproape, tocmai prin explorarea şi perpetuarea stării de criză; un masochism al cinicului ascuns în orice epicureu. Tocmai de aceea, Cioran nu suferă de

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

înstrăinare decît într-un fel exterior. Fireşte, Parisul e pentru el un infern, nostalgiile nu-i dau pace; e ca şi cum am recunoaşte că a trăi în prezent a devenit, şi pentru Cioran, o iluzie. În fine, e înstrăinat de limba pe care a încercat să o tot ucidă; va fi fost înstrăinat mai ales de lipsa unui sens, a Sensului. Numai că, adînc înrădăcinat în melancolie, Cioran trăia cu o anume pasiune ascunsă tocmai dezrădăcinarea de toate acestea. Spune într-o scrisoare: „Greşeşti dacă iei în tragic povestea asta cu *înstrăinatul*. Eu sînt înstrăinat, fără îndoială, în parte, şi numai uneori total; dar numai uneori" (269 – 9 aprilie 1975). Cum să ia în tragic povestea cu înstrăinatul, cînd el se simte foarte bine în găoacea melancoliei, în care se închide cu voluptate? Sceptic, melancolic, umorist, Cioran nu putea fi tragic, chiar dacă limitele care îl definesc se metamorfozează în deschideri, iluminări. Să recitim: „Melancolia, această rană a frumuseţii"… Dar poate că Cioran spunea toate astea conjunctural, pentru a-şi ajuta fratele, pentru a-l vindeca… Nu-i decît o dovadă în plus că, umorist, el se transformă pe sine într-un actor în care exhibă ipoteticul.

INTEGRAREA-ÎNSTRĂINARE. Totuşi, n-ar fi oare mai bine să se vorbească nu despre *integrare,* ci despre *înstrăinare* în cazul lui Cioran? Probabil că nu din moment ce, privită separat, înstrăinarea exprimă, ca şi integrarea, prea puţin din experienţa lui Cioran în privinţa asumării propriei identităţi. De fapt, Cioran trăieşte în interiorul unor paradoxuri. Astfel, integrarea nu-i decît confirmarea unei înstrăinări. Sau viceversa: căci înstrăinarea e, la Cioran, un mijloc de a fi mai acut el însuşi.

Trebuie să mărturisesc că m-am gîndit la înstrăinare şi la ficţiunea Cioran nu pornind de la textul său, deşi finalmente am ajuns la el, ci avînd ca reper piesa lui Matei Vişniec *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte.* Mărturiseşte Vişniec că l-a auzit pe Cioran vorbind o singură dată – o conferinţă despre Benjamin Fondane –, şi că a fost surprins să observe că acesta „păstrase un uşor accent românesc". Se ştie, de altfel, că, oricît ar fi tunat Cioran împotriva românilor care-l agasau la Paris, cînd şi cînd, şi nu de dragul expresivităţii, ci al exactităţii nostalgiei, el foloseşte în corespondenţa sa, scrisă în franceză, chiar cu o anume plăcere, cuvinte româneşti. Oricum, piesa lui Vişniec nu ridică o statuie, ci încearcă să vadă, dincolo de suprafeţele osificante ale admiraţiei, omul. O ficţiune, una construită din frînturi, ea identifică sigiliul unei fiinţe roase de obsesia timpului. În fapt, piesa aceasta se construieşte chiar pe ideea

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

timpului care se fărîmițează şi care, fărîmițîndu-se, dă tot mai mult consistență golului lăsat de Cioran în Sibiu, în Coasta Boacii. Un gol pe care el însuşi îl resimte tot mai dureros. Piesa sfîrşeşte cu această replică a lui Cioran adresîndu-se spectatorilor.: „Vedeți… Umbra mea a rămas la Sibiu… De cînd am plecat, umbra mea se plimbă în fiecare noapte pe străzile Sibiului… Iat-o, e umbra mea… În timp ce eu mor încet la Paris, umbra mea umblă haihui prin Sibiu… Nimeni însă, niciodată, n-a ştiut că în Franța n-am avut umbră, că umbra mea nu era cu mine… Nici măcar Simone… Nu vă pot spune ce greu mi-a fost să mă descurc, timp de 60 de ani, la Paris, fără umbră…". Chit că Matei Vişniec se va fi proiectat pe sine însuşi în Cioran, acesta din urmă apare aici în toată integralitatea sa. Şi-n vreme ce umbra lui Cioran capătă consistență pe un ecran, Cioran însuşi, pe Coasta Boacii, dialoghează cu Bocitoarea: „CIORAN: Asta e Coasta Boacii, mătuşă? / BOCITOAREA: Asta-i, domnule. / CIORAN: Şi dumneata pe cine boceşti? / BOCITOAREA: Bocesc şi eu un domn ce nu-l cunosc. Şi care zice c-a murit în țară străină…". *Zice* poate să însemne *se zice*, dar şi mai bine poate fi vocea lui Cioran însuşi, înstrăinat la modul absolut. Pe de altă parte, iată-l aici pe Cioran revenit pe Coasta Boacii, pe care – ştim bine – o regretă adesea, încercînd să-şi regăsească umbra, să umple fizic golul lăsat în spațiu prin plecarea sa. În paranteză fie zis, nu pot să nu-mi amintesc aici versul lui Blaga „Boca del Rio, / rană în spațiu", cu trimitere la acelaşi topos sibian (căci Gura Rîului e undeva lîngă Sibiu), la fel cum nu pot să nu-mi amintesc un vers din Shakespeare, în traducerea lui Haig Acterian, la care, de altfel, Cioran ținea mult: „melancolia, această rană a frumuseții". Oricum, faptul că Cioran apare în piesa lui Matei Vişniec fără umbră este dovada cea mai sigură a faptului că, singură, ficțiunea nu minte. Şi asta împotriva faptului că, pentru Cioran, ficțiunea – literatura, în general – devenise un artefact în care el nu mai putea să creadă. De aici convingerea că „adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decît în opera sa". Or, corespondența lui Cioran, mai exact *scrisorile* sale *către cei de-acasă*, confirmă prea bine intuiția lui Matei Vişniec, că Cioran e omul fără umbră. Din corespondență – şi din operă – deducem chiar că Cioran şi-a ucis umbra, adică dublul, fratele geamăn. Lupta permanentă cu neamul valah, cu originea sa valahă se înscrie într-un model generic de care nu se poate să nu se țină cont. Este felul lui Cioran de a aşeza *înstrăinarea* şi *integrarea* într-o relație lunecoasă, ca într-o bandă Möbius.

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

Înainte de a face apel la corespondența lui Cioran, să tragem o scurtă privire, pe care o consider decisivă, asupra uneia dintre blamatele sale scrieri de tinerețe. Am în vedere *Schimbarea la față a României*, text pe care-l consider fundamental, nu însă pentru oarece opțiuni politice de moment, ci pentru structura de adîncime a eului cioranian articulat în subterane. Căci, şi dacă rămîne un reper biografic accidental, el hrăneşte desenul unor mutații relevante, de nu ascunde chiar ecuația propriului sine. E de la sine înțeles că România e aici o proiecție, avînd forma şi relieful obsesiilor lui Cioran. Dar mi se pare că, mai mult decît atît, că, desenată ca într-un blazon, România este aici chiar Cioran. Să ne amintim: țara asta nu are destin, nu trăieşte în istorie, e ratarea prin excelență şi refuzarea ideii. Ar ilustra-o din plin, chiar dacă mi se pare că Cioran nu o spune explicit, Mitică. Iată cîteva fraze: „Este foarte caracteristic că un român nu se poate face interesant într-o societate de conaționali decît etalîndu-şi defectele, insuficiențele. Nu există popor în lume care să facă o virtute din faptul de a nu munci. În România, tipul omului inteligent şi unanim simpatizat este chiulangiul sistematic, pentru care viața este un prilej de capriciu subiectiv, de exercițiu minor al disprețului, de negativitate superficială. N-am întîlnit om care să aibă o mai slabă aderență la valori ca românul. De cînd există România, nici un intelectual n-a murit pe o idee, vreau să spun nici unul nu s-a *substituit* vreunei idei. […] Intelectualul obsedat este un monstru la noi". Nici ceea ce admiră Cioran la români nu e străin de acest exercițiu, deocamdată nearticulat, al identificării sinelui. Dar iată ce admiră Cioran: „Cînd te gîndeşti la celelalte țări mici, care n-au făcut nimic şi se complac în inconştiență sau într-un orgoliu vid, nejustificat, atunci nu-ți poți reține admirația pentru lucidităţile României, căreia nu-i e ruşine să-şi bată joc de ea însăşi, să-şi scuture neantul în autodispreț sau să se compromită într-un scepticism dizolvant". Admiră, aşadar, explorarea neputinței.

Or, aici se ascunde schița unui autoportret, căci termenii sînt aproximativ aceiaşi cînd, de la Paris, Cioran vorbeşte de sine însuşi. Doar evaluarea e alta. Departe de țară – să se înțeleagă: rămînerea lui în Paris e mai degrabă un accident decît o opțiune –, Cioran descoperă în Valahia oglinda care-l cuprinde în detaliu. Ca la romantici, în încercarea de a-şi ucide dublul, adică fratele geamăn sau umbra, eroul se ucide pe sine. Dar, murind, el se şi întemeiază pe sine. Aşadar, la Paris, Cioran îşi asumă periferia şi divagația: se mîndreşte cu curajul de a nu face nimic, de a nu angaja în vreun fel viitorul, de a trăi exclusiv prezentul, în afara pasiunilor,

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

devoțiunilor, fervorii. Inteligența lui, răsfrîntă în luciditate, pare un exercițiu minor al disprețului, expresia unei negativități superficiale. Negativitatea, pe care atît o dezavua, capătă, însă, valoarea pozitivității. Iată: Noica îi cerea să scrie „în româneşte o carte în care să se vadă latura *pozitivă*" a naturii lui. Comentează Cioran: „S-ar putea să am şi o asemenea latură, dar ea nu mă împinge niciodată la fapte" (12 aprilie 1974 – 447). Spune asta un om care preamărise fapta. Cît despre Eliade, iată, acesta „munceşte ca un ocnaş. N-a înțeles, dar nici n-a intuit vreodată, valoarea metafizică a lui *farniente*, crede pe mai departe în cărți şi e la fel de entuziast ca la douăzeci de ani" (20 noiembrie 1971 – 434). La douăzeci de ani, se ştie, el însuşi credea în fapte, în istorie şi nu în destin, în cărți şi nu în fragmente. În Paris şi nu în Balcani. Centrul era oricum în altă parte decît acolo unde se afla el însuşi.

Dar în 1975, într-o scrisoare către Arşavir Acterian, totul are sens invers. Se întreabă cum de va fi putut să apară Eminescu „în mijlocul unui popor aşa de uşuratic" (8 martie 1975 – 452). Nostalgia plinului e evidentă, dar Cioran ştie că el însuşi ilustrează golul, balcanismul, Valahia. O spune explicit într-un loc în care avertizează asupra eşecului său în încercarea de a fi altul. Căci, evident, obiectul disprețului din *Schimbarea la față a României* va fi fiind România, dar e, la fel de elocvent, el însuşi. Vorbind de Proust, mărturiseşte: „Exemplul unui om care şi-a sacrificat viața în întregime operei îți dă putere şi speranță. După ce am citit-o (e vorba de o carte a guvernantei lui Proust, n.n.), m-am hotărît să mă adun, să-mi înving balcanica înclinare spre delăsare, renunțare, lîncezeală. Dar de la hotărîre la înfăptuire e cale lungă. Dacă mi-aş fi dus la capăt măcar un sfert din proiecte, aş fi fost cineva… Dar pesemne că ăsta mi-e datul – şi norocul meu – să rămîn în umbra a ceea ce aş fi putut deveni" (24 august 1975 - 454).

După aceste cuvinte, cum să-l numeşti altfel pe Cioran decît *bunul valah*?! Crede în fatalitate – şi n-o mai disprețuieşte , căci „datul" e şi „noroc", neîmplinirea e (şi) împlinire. De fapt, în această ecuație fragilă îşi înscrie Cioran existența şi – poate laşă sau poate curajoasă – justificarea. Nu (mai) crede în fapte şi are o teorie foarte simplă, de care-i vorbeşte lui Bucur Țincu: „orice ființă are valoare prin ceea ce este şi nu prin ceea ce face. Că se *realizează* sau nu, asta-i o chestiune secundară" (13 august 1970 – 624). Iată abandonul valah dublat, încă din tinerețe, de neputința de a crede. Cu toate experiențele care păreau să-l angajeze, el îi scria lui Eliade încă din 1935: „Cu adevărat, nu mă pot lega de nimic fără să fac o concesiune ce

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

anulează ataşarea" (9 decembrie 1935 – 550). Ce-i rămîne de făcut decît să slăvească eşecul şi ratarea?! Vorbind despre Aram M. Frenkian de parcă s-ar referi la sine, Cioran regretă posibila – deşi cîndva atît de dorita – ieşirea din anonimat: „Dacă ar fi trăit într-o țară «civilizată», azi ar fi un nume cunoscut în toată lumea. Pe de altă parte, să mori necunoscut nu e o soartă de disprețuit. În absolut, o nedreptate trăită atîrnă mai greu decît un merit răsplătit" (6 iunie 1974 – 448). Este aici neputința lui de a trăi la periferie, într-o margine, în afara istoriei, neputință dublată imediat de şansa, metafizică, pe care o astfel de situare o conține. De fapt, povestea experienței lui biografice e destul de simplă: „Am fugit din *gura noastră de rai* pentru că avea un efect dizolvant asupra mea. Ce-i drept, nici Occidentul nu mi-a reuşit. Îl detest […]" (1973 - p. 599). Într-un anume fel, de eşecul acesta, dublu, Cioran e conştient încă din 1946, cînd îi scria lui Jenny Acterian: „Destinul tău de fată deşteaptă în Balcani mi se pare mult mai crud. În afară de dragoste şi beție, ce se poate întreprinde în acest inavuabil Sud-Est? Nu vreau să spun că am rezolvat ceva pe aici, dar scepticismul cere un cadru parfumat şi frivol pe care l-am găsit, pe cînd a fi ros de îndoieli în spațiul valah e de-o tristețe fără soluție" (2 decembrie 1946 – 484). De fapt, mutîndu-se la Paris, sincronizîndu-se, cum spune într-un loc, cu „decadențele acestui oraş" (15 ianuarie 1940 – 483), care devine, ca întregul Occident, „un garaj apocaliptic", Cioran face posibilă tocmai explorarea negativității pînă la purificarea ei.

De la distanță – distanța unui străin –, Cioran îşi identifică şi îşi recunoaşte cu tot mai multă exactitate modelul de care s-a despărțit cîndva cu dispreț şi furie. Îi scrie lui Wolf Aichelburg: „eu înclin, din comoditate, spre o viziune fatalistă şi mă alătur strămoşilor mei, pe care de altfel îi disprețuiesc" (21 iunie 1975 – 517). Iar atît de trîmbițata libertate a lui Cioran, cu care se laudă, nu-i altceva – nici ea – decît o asumată înscriere în ereditate, abandon în fața istoriei. În fine, abandonul e pentru Cioran o formă mai subtilă de a participa la istorie şi de a o învinge: „Ca de obicei, îi scrie aceluiaşi destinatar, nu mă pot opri să nu fac reflecțiile de rigoare despre ereditate… – ceea ce este o laşitate din partea mea. Dar cel puțin e în stilul fatalismului valah, iar Dinu are, fără îndoială, dreptate să repete că sînt mai aproape decît îmi închipui de rădăcinile mele" (1976 – 315). Poate că, departe de țară, Cioran descoperă că vidul său interior este congener vidului valah. Sau poate descoperă că orice vid, odată explorat, se metamorfozează într-atît încît devine opusul său şi e sens. Ura de origini – care este înainte de toate ură de sine – se transformă în prilejul unei restaurări. Îi scrie lui Aurel Cioran în 2

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

decembrie 1977 (338): „În cele din urmă, sîntem salvați de propriile noaste defecte. Tot a folosit la ceva şi originea mea…”. Cuvinte la fel de puternice ca acelea în care spunea că „În absolut, o nedreptate trăită atîrnă mai greu decît un merit răsplătit”. Mi se par, oricum, afirmații cheie pentru aşezarea lui Cioran în încleştarea dintre integrare şi înstrăinare. Fără s-o spună explicit, el descoperă în vidul pe care l-a blamat o şansă şi în țara din care a plecat prilejul unei întemeieri; o întemeiere în negativitate. La Berlin, în 1933, descoperea cu uimire că „nu te poți dezrădăcina dintr-o țară” (1 decembrie 1933 – 620). Peste ani, în 1970, după ce trăieşte cîteva decenii departe de țara pe care o disprețuise şi, deci, după ce încercase exercițiul dezrădăcinării, Cioran îi spune lui Noica: „a fi e cu neputință decît înăuntrul propriei tale etnii” (21 ianuarie 1970 – 592). Aşa încît, departe de țară, Cioran rămîne structural, fără a se mai minți, în interiorul etniei sale. De aceea îşi cultivă cu atîta rafinament negativitatea, refuzul istoriei, denunțarea socializării. Refuză chiar scrisul preferînd, ca într-un fel de mioritism, contemplația, adică abolirea oricărei prezențe lucide. „Nu-i mai important să priveşti marea decît să scrii?!” (30 iunie 1977 – 328), se-ntreabă într-un loc. Altundeva preferă munca fizică pînă la epuizare: „Am fost zece zile la țară unde am lucrat pămîntul. Nu mai cred decît în munca fizică cu brațele. Întoarcerea la origini!” (16 august 1968 –99). E încîntat atîta vreme cît îşi ridică o casă la țară, la Dieppe. Apoi, cînd casa e gata, o părăseşte dezamăgit. Se-aseamănă unui personaj, lui Şatov, din *Demonii* care îi spune lui Stavroghin: „– Dumneata eşti ateu, pentru că eşti aristocrat, ultimul aristocrat. Nu mai ştii să discerni binele de rău, pentru că ai încetat să-ți înțelegi poporul. Vine o nouă generație, ieşită din inima poporului, şi n-o vei cunoaşte deloc nici dumneata, nici alte Verhovenski, fiul ca şi tatăl, nici eu, pentru că şi eu sînt un domn, eu, fiul lacheului vostru iobag Paşka… Ascultă, caută-l pe Dumnezeu pe căile muncii; totul aici stă; sau, dacă nu, dispari; dispari ca un mucegai; găseşte-l prin muncă”.

Dar ce să caute în această discuție despre dezrădăcinare şi integrare Dumnezeu?! Să recunoaştem că nu-i tocmai o problemă lipsită de relevanță – iar soluția aceasta, a muncii, pe care Cioran o găseşte pe cont propriu, e complementară uitării, ieşirii din istorie, trăirii la periferia societății, divagațiilor. Mai exact, identificării cu ceea ce Cioran credea a fi modelul valah. Şi mai exact, întoarcerii sale la origini, recuperării umbrei, recunoaşterii în fratele geamăn. Nu pot să nu reiau cuvintele lui Cioran: „În cele din urmă, sîntem salvați de propriile noastre defecte. Tot a folosit la ceva şi originea mea…”. E ca şi cum Cioran ar recunoaşte aici,

BDD-A23799 © 2005 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)

aşa cum o face de cîteva referindu-se la alte realităţi, că n-a rezistat ispitei de a fi ingrat cu cei pe care i-a admirat odată. Cît despre chestiunea integrării, la un moment dat ea pare să rămînă pentru Cioran cumva secundară, conjuncturală. Îi scrie lui Aurel Cioran în 1979: „Ai dreptate: oriunde pe pămînt aş fi avut aceeaşi viziune asupra lucrurilor, aceeaşi frămîntare şi acelaşi dezgust. În fond, faptul că trăieşti la Răşinari sau la Paris n-are nici o legătură cu ce eşti de fapt" (9 mai 1979 – 365). O astfel de viziune, de sorginte metafizică, e contrazisă, însă, de tot ceea ce intră în „echilibrul" dintre integrare şi înstrăinare. Mai mult chiar, soluţia aceasta, aparent neutre, nu-i decît consecinţa unei disperări dizolvate în consolare. Oricum, nu-i nici o îndoială că, tocmai pentru că e refugiat la Paris, Cioran înţelege ce înseamnă să fii valah şi cît de valah este el însuşi. Pentru Cioran, tot ce este el are legătură cu faptul de a se fi născut la Răşinari, de a fi trăit în România, de a fi ajuns la Paris. Scrie din Paris, pe 26 iulie 1939: „Prefer infinit să rămîn pe aici, întocmindu-mi soarta mea de haimana din dureri şi călătorii şi pierzînd incurabil toate legăturile prin care mă credeam ataşat românilor. Nimeni din cunoscuţii mei nu bănuieşte ce dramă mă împinge spre existenţa de nomad, cît chin ascunde strechea de care sînt mîndru că sînt lovit. De un an şi jumătate am călătorit şase luni, pe ţărmuri de mări şi pe creste de munţi. Nu atît curiozitatea de a vedea, de a şti, de a descoperi, cît dorinţa de a îneca prin viteză sau oboseală o melancolie a cărei intensitate se ridică la limită de cîte ori sînt atent la mine însumi. Tu trebuie să cunoşti oroarea de a gîndi, frica de a simţi înfiripîndu-se o idee ce apoi sapă carnea şi spiritul" (482). Finalmente, n-a făcut decît să se recunoască în propriile-i origini. Să le ilustreze chiar la modul ideal. Înspăimîntat de vidul interior, Cioran fuge de propriile-i origini, fuge de sine, munceşte fizic cu braţele, priveşte marea – moduri de a-l întîlni, poate, pe Dumnezeu. Sigur, de a se întîlni pe sine. A început prin a-i dispreţui pe români, ba chiar prin a se rupe de ei, pentru a regreta apoi Coasta Boacii şi Şanta şi pentru a-şi recunoaşte, finalmente, eşecul. Eşecul ca maximă împlinire a lui şi chiar a spaţiului de care a fugit. Drama ca seninătate.

• Emil Cioran. *Scrisori către cei de-acasă*, Editura Humanitas, 2004, Stabilirea şi transcrierea textelor de Gabriel Liiceanu şi Theodor Enescu, Traduceri din franceză de Tania Radu, Ediţie, note şi indici de Dan C. Mihăilescu, Humanitas, 2004. Trimiterile din text se fac la numărul din volum al scrisorii.

BDD-A23799 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:21 UTC)